

Commentaria Ac Disputationes In Primam Partem Divi Thomae

Cvm Variis Indicibvs

De Deo Effectore, Creatvrvrm Omnivm Tractatvs II. De Opere Sex
Diervm, Ac Tertivs De Anima

Suárez, Francisco

Mogvntiæ, 1622

IX. Quomodo per solos motus proprios cælorum sufficienter explicentur
omnia quæ hoc die facta narrantur.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-93575](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-93575)

esse adeo imperfecta, ut non possint ab intrinseco habere virtutem requisita ad omnes influentias huic inferiori mundo opportunas, & necessarias. Unde nos e contrario dicimus potuisse Deum producere planetas, seu stellas tantæ perfectionis essentialis, ut ab illa dimanent omnes virtutes ad dictam influentiam sufficientes. Quis enim hoc diuinæ omnipotentiae neget? At hic modus condendi vniuersum, & principales eius causas naturales, nobilior & excellentior est: ergo credendum potius est, ita fuisse astra à principio condita, & postea non aliud virtutis augmentum præter illud, quod diximus, accepisse. Nec, ut opinor, de alio genere augmenti Diuus Thomas loquutus est, neque de alia determinatione virtutis, præter eam, quæ ex diuersis aspectibus, coniunctionibus, vel oppositionibus astrorum resultat, quia nec verba eius in prioribus locis alium sensum postulant, & in posterioribus locis allegatis ita videtur tacite suam mentem explicare.

Explicatur
D. Thom.
allatus in
num. II.

CAPVT IX.

Quomodo per solos motus proprios celorum sufficienter explicentur omnia, quæ hoc die facta narrantur.

1.
Expendun-
tur verba
Scripturæ
pro difficul-
tate cap.
præced. in
num. I. ac
primum il-
la, Dixit
Deus, fiant
luminaria.
Responsio ex
Vatablo to-
lerabilis.
Non tamen
necessaria.

In hoc capite respondendum est ad difficultatem præcipuam in principio præcedentis capitis propositam, quod distinctius & exactius fiet discurrendo per singula Scripturæ verba. Prima igitur sunt, *Dixit autem Deus, fiant luminaria in firmamento celi*. In quibus, si verbum *fiant* rigore accipiat, pro *fieri* simpliciter, & substantialiter, verbum dixit per recapitulationem accipiendum est, ac si diceretur, *dixerat autem Deus, &c.* atque ita exponit Vatablus ex sententia Hebræorum, dicens, præteritum ibi accipi pro plusquam perfecto, quæ expositio in sensu supra dicto tolerabilis est. Veruntamen ille sensus per recapitulationem etiam in verbis *dixit, vel fiant*, necessarius non est, nam optimè intelligi possunt de effectu, quem Deus in hoc ipso die fieri præcepit. Quia necessarium non est illud intelligere de effectione simpliciter, seu substantiali, quia per frequentia verba determinatur, & limitatur ad accidentalem motionem. Additur enim, *& diuidant diem ac noctem, & sint in signa, & tempora, &c.* Vbi particula *&* per particulam *ut*, explicanda est, quod non est nouum in Scriptura, & in hoc loco obseruauit Oleaster. Et idem sentit Caiet. & sumunt ex verbis Hebræis, quæ ad literam ita habent, *erunt luminaria in extensione celorum, ad diuidendum diem & noctem, &c.* Unde vterque notat, non esse hoc quarto die simpliciter facta luminaria, ut sint, sed ad alia munera, quæ per verba prædicta explicantur. Quæ quidem officia sunt à luminariis mediantibus suis motibus, neque ratione illorum munerum alia qualitate, vel perfectione indigebant.

2.
Instantia.
Solvitur ex
D. Thom.

Dices, diuisio diei, & noctis non fit per motum proprium Solis, sed per diurnum, & ideo primo die legimus diuissse Deum diem, & noctem: ergo non rectè dicitur, sol factus hoc quarto die quoad hoc munus. Respondetur cum D. Thoma dicta q. 70. art. 2. ad 3. aliter factam esse diuisionem diei, & noctis primo, & quarto die. Nam in primo facta est communi modo, secundum distinctionem solam inter lucem, & tenebras, & illo modo verum est fieri distinctionem illam per motum diurnum cum quadam æqualitate, & vniuersitate. Alio verò modo specialiori fit distinctio inter diem, & noctem cum quadam varietate, & inæqualitate, quatenus aliquando dies sunt maiores noctibus, aliquando minores, quod ex propriis motibus a-

strorum prouenit. Dicit etiam potest, quod indicauit Caietan. in primo die distinctionem diei, & noctis factam esse tanquam inter lucem, & tenebras, hoc autem die factam esse tanquam inter lucem & lucem, quia lux diei est Solis immediata, lux autem noctis est lumen lunæ, & stellarum. Unde paulo post subditur de luminariis, *ut luceant in firmamento celi, & illuminent terram*. Et iterum: *factus Deus duo luminaria magna, luminare maius ut præstet diem, & luminare minus ut præstet noctem, & stellæ*. Nam illud præstet optimè intelligitur quoad illuminationem. Rectè ergo intelligitur distinctio illa inter diem, & noctem quoad vtriusque lumen factam esse. Unde consequenter etiam potest dici facta distinctio quoad virtutem influendi, nam in die Solis influentia efficacior est, in nocte verò lunæ, & stellarum actio magis viger. Quia verò paulo post iterum dicitur, *potest ita esse luminaria, ut luceant super terram, & præstent diem ac noctem, & diuident lucem, ac tenebras*: negari non debet, aut potest, quod D. Thomas dixit, factam esse hoc die speciali modo distinctionem inter lucem, & tenebras, sed hoc supposito, explicatur amplius illa specialis distinctio, quia non solum facta est secundum durationem dierum, ac noctium, sed etiam secundum lucis, & aliarum influentiarum participationem.

Additur verò etiam esse facta luminaria hoc die, *ut sint in signa*. Circa quæ verba multa dicta sunt. Doctores propter antiquos errores, qui de signis celorum inuenti sunt, & ineptissime in his verbis fundati. Aliqui verò signa hæc non proprie de signis significantibus, sed de miraculis, & stupendis operibus interpretantur. Hec enim apud Hebræos, & frequenter in Scriptura signa vocantur, ut in Exodo cap. 3. & seq. & Deut. 4. & 7. unde est illud Psalmi 73. *Signa vestra non vidimus*. Et Eccl. 1. *Immo signa & immutabilia*, &c. Et per hoc Iudei sæpe à Christo signa petebant, Matth. 12. Ioan. 4. Ipse autem discipulos suos ea facturos promisit & impleuit, ut Marci 16. refertur, & Act. 2. 3. & 4. Hæc tamen significatio non rectè huic loco adaptatur, quia sol, & luna non sunt facta, ut faciant opera prodigiosa, seu miraculosa. Quod si aliquando aliqua prodigia facta sunt circa ipsum solem, & lunam, ut Iosue 10. vel sunt, ut Iosue 10. dicitur, non sunt facta sol, & luna propter talia signa, sed Deus speciali providentia propter alios fines illa circa solem, & lunam operatur. Præterquam quod ipsa non vocantur signa, nisi quatenus diuinam reuelationem, aut iussuonem indicant, vel promissionem confirmant, & ideo talis significatio presenti operi non rectè adaptatur. Nisi forte quis dicat, ipsum solem, & lunam, & concetum stellarum cum suis ordinatis motibus vocari signa, quia sunt veluti portenta quædam, & diuinam potentiam maximè significant, sicut alibi Propheta regius dixit, *Celi narrant gloriam Dei, & opera manuum eius annuntiant firmamentum, &c.* Sed hic sensus licet ut secundarius, & spiritalis tolerari possit, non est tamen literalis sed nimis metaphoricus, ut per se notum est.

Dicuntur ergo astra facta in signa aliquid significantia hominibus, quod ad communem eorum usum, & utilitatem pertineat. Duobus autem modis intelligi potest, astra esse signa, scilicet, vel pura signa, id est, habentia munus significanti, non fundata in causalitate, seu influentia, sed vel in aliqua impositione, vel in aliqua ratione figuræ, seu imaginis: vel certe dici possunt astra facta esse in signa, quia facta sunt ad influendum, ratione cuius influentia etiam habent, quod significant. Priorem sensum sequutus est Origenes, cuius sententia fuisse dicitur, omnes effectus futuros in astris tanquam in signis cognosci posse, non tantumquam in causis, sed quia in illis tanquam in imaginibus

nibus omnia descripta sunt. Quam sententiam fuisse hominum non mediocriter doctorum, dixit Augustinus lib. 5. de Ciuit. cap. 1. eandemque latè refert ex Origene super Genesim Eusebius lib. 6. de Preparat. euangelica, cap. vlt. ubi formalia verba Origene refert, de quibus non videtur per se dubitari, quanuis nunc in homilijs super Genesim, non inueniantur. Et in homilia super Ieremiam, reprobat quidem Origen. errorem dicentium, stellas esse causas efficientes, quæ omnibus futuris necessitatem imponunt: quod verò sint signa sine causalitate neque affirmat, neque negat. Et ipsemet Euseb. approbando sententiam Origene quoad priorem partem, in qua stellas prædictam causalitatem negat: de altera, in qua illis significationem tribuit, nihil dicit. Eandem sententiam tribuit Seneca, & Plotino Ludouicus Viues in scholijs ad Augusti supra.

Veruntamen hæc sententia, quanuis apertè non incidat in errorem Stoicorum, de fati necessitate, non multum ab illa distat, tum quia secundum rectam consequutionem sine illo subsistere non potest, ut statim dicam, tum etiam quia incidit in alium errorem, quod futura contingentia ab alio quam à Deo certò cognosci possint, quod est erroneum, ut supra de Angelis diximus. Deinde est omnino vana illa sententia, quia illa significatione siderum vel est naturalis, vel ad placitum. Priori modo cogitari non potest in stellis respectu omnium futurorum sine causalitate circa illa, quia hæc significatione non est nisi vel in effectu respectu causæ, vel in causa respectu effectus, sed stelle non sunt effectus futurorum, ut per se patet: ergo si non sunt causæ, non possunt illa naturaliter significare. Maior, seu sufficientia partitionis probatur, quia inter signum naturale, & signatum, debet esse aliqua naturalis, & necessaria conexio, quæ nulla esse potest nisi causæ, vel effectus. Nam conexio inter relationem, & terminum ad rem non pertinet, ut nunc tanquam clarum suppono. Dices relationem imaginis, seu similitudinis ad hoc posse conferre. Respondet, in primis vanum esse fingere in astris, & stellis hæc formalem representationem omnium futurorum, cum re vera nulla sit, imò nec mente sana cogitari possit. Et deinde talis representatione non fit per propriam relationem prædicamentalem similitudinis, vel imaginis, sed per ipsam figuram, vel formam, in qua talis relatio fundari potest, & ideo per huiusmodi representationem imaginis, nisi ratio causæ, vel effectus illi adiungatur, cognosci non potest an res representata sit, fuerit, vel futura sit: ergo, etiam si fingendi tales imagines in celis licentia detur, non poterunt esse signa naturalia futurorum, ut futura sunt.

Quod si hæc significatio dicatur esse ad placitum, non minus facile tanquam vana refelletur. Quia illa significatio ad placitum, solum esse posset ex impositione Dei, quia nullus alius cognoscit omnia futura, præsertim contingentia, neque aliqua creatura tantam in vniuerso auctoritatem habet, ut talia signa instituere potuerit. Nullus autem potest cum fundamento dicere, Deum talia signa imposuisse. Vbi enim Deus hoc reuelauit? Aut quis sine reuelatione posset talis impositionis habere notitiam? Vel quis erit vsus talis significationis, si impositio illius nemini reuelata est? Cum ergo sit certum, Deum huiusmodi significatione, vel impositionem hominibus non reuelasse, vana, & ridicula est talium signorum assertio. Responderi potest ex Origene apud Eusebium, hanc significationem non hominibus sed Angelis notam esse, & per illos hominibus aliquibus non integrè, sed ex parte innotuisse. At isti non hoc somniant, vel crediderunt, nisi à malis angelis illius ita senserunt. Vnde quantum erroris est in adhibenda fide da-

monijs, & in vtendo eorum consilio, & confabulatione, tantum erroris, & vanitatis est in illa responsione. Et præterea repugnat ille error Scripturis dicentibus, solum Deum omnia futura cognoscere. Dicit fortasse aliquis, per hoc non excludi, quin per diuinam reuelationem Angeli ea cognoscere potuerint. Respondetur, vanum esse, & erroneum hanc notitiam per reuelationem factam in talibus signis omnibus Angelis, & de omnibus futuris ascribere. Alioquin hæc scientia omnibus Angelis quasi ordinaria lege conueniret, quod planè repugnat modo loquendi Scripturarum. Ac denique quod ad verba Genesim attinet, cum ibi dicitur, *ut sint in signa*, sermo est respectu hominum, non Angelorum, & de signis naturalibus, non de supernaturalibus. Vnde rectè dicit Augustinus libro 2. Gen. ad liter. cap. 14. *Cum dicit de sideribus, ut sint in signa, non illa dicit, quæ obseruare vanitate est, sed vitæ vtilia, & huius vitæ vsibus necessaria.*

Et hinc facile etiam refutatur error antiquorum Gentilium, & hæreticorum, qui hanc significationem in causalitate fundatam stellis tribuerunt respectu omnium euentuum futurorum, etiam illorum, quæ à voluntate humana, vel angelica pendunt. Nam hic error, & libertati arbitrij, & immaterialitati humane voluntatis repugnat, quia non possunt corpora in spiritibus agere, nec voluntatem libertate sua priuare. De qua re in locis alijs ex professo tractatur, & ideo hic adnotare sufficit, hunc errorem damnatum esse à Leone Papa Epist. 91. alijs 93. ad Turrium, cap. 11. & in Concil. Bracharensi 1. cap. 9. & impugnari latè ab Origene, & Eusebio supra, & Augusti. dicto lib. 5. de Ciuit. & D. Thoma in opuscul. 26. de Iudicijs, seu iudicijs astrorum, & multis alijs, qui contra Fatum scripserunt. Quocirca Verum quidem est significationem luminarium fundatam esse in causalitate, ut tradit D. Thomas dicta q. 70. art. 2. ad 2. Vbi etiam aduertit, non ideo esse dicta signa, quia non sint causæ, nam significatio non excludit causalitatem, sed potius interdum in ea fundatur, sed dicta (inquit) sunt potius signa, quam causæ, ut occasio idololatris tolleretur. Hinc tamen optimè concluditur, astra non esse signa omnium futurorum, sed illorum quos facere possunt, quosque cursu suo naturaliter, & ordinariè efficiunt. Et quia istorum effectuum varietas ex proprijs motibus celorum, & ex diuersis aspectibus, & coniunctionibus astrorum, quæ per eosdem motus sunt, oriuntur: ideo ratione eorundem motuum dictum est, luminaria facta esse, *ut sint in signa*, ut Augustinus & D. Thomas supra notarunt. Et hoc modo significatio illa ad hominum vtilitatem ordinata est, quia per illa discernunt homines opportunitatem negotiorum, vel actionum, quam nautæ obseruant ad nauigandum, & agricolæ ad seminandum, & alij ad cætera negotia præuidendo temporum qualitates, ut pluuia, aut serenitatis, frigoris, aut caloris &c.

Ex quibus facile exponitur, quo sensu dicantur astra hoc die non solum in signa, sed etiam in tempora. Iste enim duæ particule possunt facile ad idem referri, ita ut posterior priorè exponat, nam in tempora astra facta sunt in signa diuersorum temporum, non solum quoad moras, sed etiam quoad qualitates eorum, nam signant tempus æstatis, hyemis, &c. Ita ferè exponit Augustinus dicto li. 2. de Gen. contr. Manich. c. 14. Et in Imperfecto c. 13. & li. 1. de Gen. contra Manich. c. 13. & 14. & idem sensit Chrysost. homil. 4. & Basil. homil. 6. in Gen. & Hugo de S. Victore Annotationib. in Gen. cap. 7. & ibi alij, quos Lypomanus in Catena refert, nec dissentit D. Thomas supra. Possunt verò illæ duæ particule etiam ad diuersa referri, nam astra signant va-

Replica diluitur.

7. Refellitur præterea significatio astrorum quæ fundatur in ipsorum casualitate, seu influxu.

8. Exponitur 3. loco dictio

rios effectus suos, ut dictum est, constituunt autem vicissitudines temporum æstatis, hyemis, &c. & ideo specialiter dicuntur facta, ut sint in tempora. Omitto expositionem dicentium, per tempora intelligi illa, quæ festis, & solemnitatibus deputantur, quia alienam ab hoc loco censeo. Additur verò, & dies, & annos, quos *visi* ate nouimus (inquit August. supra) qui non fierent, nisi motibus syderum. utique proprijs, sicut de diebus supra explicatum est, & de annis constat, quia per proprium Solis motum constituuntur. Omittuntur autem menses, quia sub annis (ut quidam volunt) comprehenduntur. Nam annus in quadam significatione dicitur integra conuersio propria cuiuscunque planetæ, & quia conuersio lunæ vno mense periclitatur, ideo menses sub annis comprehenduntur. Sed hoc non admodum placet, quia illa acceptio anni, mihi est valde incerta, nec in Scriptura eius fundamentum inuenio. Imò Hebræi menses lunares computabant, iuxta conuersionem lunæ, & ex eis lunares annos conficiebant. Vnde facilius dicitur menses fuisse omisso, quia in anno solari ad placitum hominum diuisi sunt, ob quam rationem etiam horæ sunt prætermittæ.

Explicatur
quarto loco
verba, in
dies & an-
nos.

Menses tunc
prætermittit.

9.
Explicatur
5. loco
verba, duo
luminaria
magna, quæ
de sole &
luna præter-
mittuntur.
Sol maximū
astrorum.

Luna quæ
de causa di-
citur sa-
cundum lu-
minare ma-
gnū.

Causa alte-
ra additur.

10.
In planili-
nio ne, an
statu alio
sit luna
creata.
D. Thomas
sententia ex
Beda.
Quid Au-
gustinus de
eade re scri-
psit.

Vltimò inquiri solet hoc loco, quo sensu sol & luna duo magna luminaria dicantur inter ea, quæ fecit Deus, quæ occasione de horum, & aliorum astrorum magnitudine posset hoc loco disputari. Sed hoc Astrologis, & Philosophis relinquimus. Ac breuiter dicimus in re quidem ipsa solem fortasse esse absolute maximum inter astra omnia, ut accurate declarat Pererius tom. 1. in fine quartæ diei, & Conimbricenses 2. lib. de celo, cap. 12. q. 1. art. 3. At verò luna absolute non habet secundum magnitudinis locum, ut est constans apud Philosophos, & ideo solum respectu nostri dicitur secundum luminare magnū, utiq; formaliter (ut ita dicā) seu in lucendo. Quia per diem neque luna, neque aliæ stellæ lucent, propter Solis eminentiam, in nocte verò luna magis, quàm aliæ stellæ nobis lucet, vel propter maiorem propinquitatē, vel propter maiorem densitatem, & aptitudinem, quam ad lucendum habet. Et ita sentit Basil. homil. 6. in Exaemer. & Chrysost. homil. 7. in Genesicque intelligendus est Augustinus lib. 2. de Gen. ad litem. cap. 16. Addi potest, lunam etiam eminere in illis muneribus, ad quæ luminaria hoc die facta esse dicuntur. Nam vel propter maiorem vim illuminandi terram, vel propter alias etiam qualitates sibi connatales maiorem habet influentiam in omnium mistorum generationem, & in corpora humana, quàm cæteri planetæ, præter solem, & ideo inter signa cælestia horum naturalium effectuum, post solem principatum habet. Et ob eandem rationem magis est in tempora, & dies, & annos, quàm reliqui planetæ, utique post solem. Vnde secundum illam etiam menses, & anni à multis nationibus connumerantur, & ad distinguenda tempora in ordine ad plures actiones humanas, præsertim ad opera medicinæ, vel agriculturæ, aut navigationis, augmenta, vel diminutiones lunæ plurimum considerantur. Propter has ergo causas luna dicta est luminare minus, & in secundo gradu post solem collocatur.

Hac denique occasione dubitari hic solet, in quo statu augmenti, vel decrementi luminis luna creata fuerit. Quod attingit D. Thomas dicta q. 70. art. 2. ad 3. vbi probabile censet factam esse plenam, quia illa est perfectio eius dispositio, præsertim ad lucendum in nocte. Quæ fuit sententia Bedæ in Exaemer. & lib. de ratione temporum. Procop. in caput 1. Gen. Damascen. 1. de fide orthod. cap. 7. & Abul. Gen. 1. q. 25. At verò August. lib. 2. Gen. ad litem. cap. 15. probabile censet, factam esse initio sui luminis, quia debuit incipere in principio sui mē-

sis, seu conuersionis suæ secundum motum proprium & respectu nostri. Alioqui non in prima luna, sed in decimaquarta moueri cepisset. Et ad rationem in contrarium virtute responderet, sius primam, siue plenam lunam Deu fecerit, fuisse perfectam. Tandem verò nihil determinat, sed rem indecisam relinquit. Vnde non desuerunt, qui mediam viam tenuerint, dicentes, lunam factam esse in quarta parte sui augmenti, id est, in ea dispositione, quam in septimo die habere solet. Quia tunc oritur supra nostrum horizontem, quando sol occidit, & ita poterat totam noctem illuminare, atque ita statim exequi munus suum per illa verba explicatum, ut præstet nocti, quod facere non potuisset, si in prima luna creata fuisset, & aliunde conuenientius videtur, ut post illud initium non statim descrederet, ut necessarium fuisset, si plena creata esset, sed potius, ut per aliquod dies continue augetur. Sed in hac re liberum est vnicuique, quod voluerit sentire, quia ex Scriptura, vel Patribus nihil habemus, & rationes non multū cogunt.

Superfunt tantum explicanda verba illa, quæ supra cap. 5. num. 14. in hunc locum remissimus, & posuit eas (scilicet stellæ) in firmamento celi. In quibus duæ statim occurrunt difficultates. Prima est supra posita, quia in opere secundi diei nomine firmamenti aërem exposuimus: quomodo ergo nunc potuerunt stellæ in firmamento poni. Sed ad hoc breuiter dicendum est nomine firmamenti intelligi totam expansionem corporum diaphanorum ab octaua sphaera vsq; ad terram: & ita iuxtalectionem Hebraicam proprie vertitur, posuit stellam extensione colorum. Vnde quia firmamentum sic sumptum plura corpora comprehendit, interdum aliquid ei tribuitur ratione vnius partis, interdum verò ratione alterius: & ita in presenti dicuntur stellæ posite in firmamento, quia sunt posite in superiori parte eius, & denotatum est, omnes stellæ esse sub primo mobili. Quæ expositio communiter recepta est, ut videre licet in Lypomano, Cicerano, Perer. & alijs.

Alterā difficultas est circa verba, posuit eas in firmamento, nam videtur significare, prius fuisse firmamentum, & postea Deum stellam in illo posuisse. Respondemus tamen, non esse existimandum, posuisse Deum stellam in celo, tanquam in subiecto proprio, aut tanquam in loco extrinseco, sed tanquam partes in toto, cui vniuntur, & cum quo locum habent. Sicut ergo partes ponuntur in toto non præexistente, sed quando ipsum producit, ita Deus tunc posuit stellam in firmamento, quando cælum illis constans & compositum creauit, & ita in principio sui operis illas posuit. Hoc autem quarto die, vel illud per capitulationem repetitur, ut aliquid addatur, vel dicuntur hodie stellæ posite in firmamento, non simpliciter, sed ut luceant super terram. Nam antea super aquas lucebant hoc autem die, cum iam terra esset aquis discooperata, super illam coeperunt lucere, non vnicuique, sed determinato modo, & cum certa varietate, & influentia, ut explicatum est.

CAPVT X.

De animalium ratione carentium productione quinto, & sexto die facta.

IN quinto die duo ab auctore nature facta narrantur, scilicet, pisces maris, & volatilia cæli, id est, aeris. Verba sunt: Producat aqua reptile anime viuens, & volatile super terram sub firmamento cæli, &c. In sexto item die prius brutorum creatio refertur his verbis: Dixit quoque Deus, producat terra animam viuentem in genere suo, iumenta, & reptilia, & bestias terræ secundum